

KAI-POD: Ei kouluttautuva uralta eksy

Äänitteen kesto: 18 min 3 sek.

Juontaja

Veera: Veera Niutanen

Haastateltavat

Atte: Atte Laitinen

Mikko: Mikko Keränen

[Musiikkia. 00:00:00]

Veera [00:00:06]: Tervetuloa kuuntelemaan Kainuun ELY-keskuksen KAI-podia! [Musiikkia. 00:00:10] Podcast-sarjassa keskustellaan kainuulaisia koskettavista aiheista yhdessä asiantuntijoiden kanssa. Minä olen Veera Niutanen, ja tällä tuotantokaudella syvennymme koulutuksen merkitykseen työelämässä, eli keskustelemme muun muassa Kainuun koulutusrakenteesta, jatkuvan oppimisen mahdollisuuksista sekä kotoutumisesta. Jos sinua kiinnostaa esimerkiksi, kuinka voisit kehittyä työnhakijana, tai pohdit, kuinka voisit työnantajana panostaa työntekijöidesi osaamiseen, on tämä tuotantokausi juuri sinua varten. [Musiikkia. 00:00:41] Tuotantokauden ensimmäisessä jaksossa keskustellaan Kainuun koulutusrakenteesta ja sen vaikutuksesta työllisyystilanteeseen. Tilastot nimittäin kertovat, että koulutuksella on suuri vaikutus työllistymiseen. Olen saanut vieraikseni Kainuun ELY-keskuksen työvoima-asiantuntijan Atte Laitisen...

Atte [00:01:04]: Moi.

Veera [00:01:05]: ...sekä Kajaanin ammattikorkeakoulun tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan johtajan Mikko Keräsen.

Mikko [00:01:11]: Terve, terve.

Veera [00:01:12]: Tervetuloa. Ennen kuin syvennyttään jakson aiheeseen, niin tarkentaisitteko vielä lyhyesti, mitä työnne pitää sisällään ja mikä on sen terävin kärki. Aloittaisiko Atte?

Atte [00:01:23]: Olen tosiaan Kainuun ELY-keskuksessa työvoima-asiantuntija, ja olen tämmöinen Kainuun yleinen tilastomies työllisyyteen, työttömyyteen ja työmarkkinoihin liittyvissä asioissa. Ja muun muassa myös koulutusrakennetta olen tutkinut aika paljonkin.

Veera [00:01:37]: Joo. Entä Mikko?

Mikko [00:01:39]: Kajaanin ammattikorkeakoulussa tutkimus- ja kehittämistoimintaan liittyvät suunnittelu-, tukipalvelut, ja hyvin paljon teen yhteistyötä yritysten ja muiden toimijoiden kanssa päivästä toiseen.

Veera [00:01:50]: Selvä, kiitos. Kainuussa on laaja kouluttautuneisuusaste. 82 prosenttia työikäisestä väestöstä on suorittanut vähintään toisen asteen tutkinnon. Tarkentaisitko Atte, että millainen Kainuun koulutus rakenne siis oikeastaan on tällä hetkellä?

Atte [00:02:06]: Se on vähän kaksijakoinen, eli tosiaan 82 prosenttia noista työikäisistä on suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon, mikä on eniten koko maassa, että se on tosi hyvä tulos. Koko maassa se on 79 prosenttia. Erot on aika pieniä useimpien alueitten välillä, mutta joka tapauksessa erinomainen tulos. Mutta sitten käänköpuolena siinä on, että korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus työikäisistä on Kainuussa koko maan pienin, 29 prosenttia. Jälleen erot on melko pieniä, mutta koko maassa korkea-asteen suorittaneiden osuus oli 35 prosenttia. Tietysti siihen vaikuttaa moni asia. Täällä ei ole yliopistoa, minkä takia moni sitten muuttaa muualle opiskelemaan, se on ollut pitkään trendi Kainuussa, ja jää sille tielleen eikä palaa sitten tänne. Mutta niin kuin sanoin, kaksijakoinen tilanne ja voi sanoa, että Kainuu on kattavasti, mutta matalasti koulutettu maakunta.

Veera [00:02:56]: Millainen se tosiaan on muun maan tilanteeseen verrattuna, onko muualla esimerkiksi just tietyt vahvuudet verrattuna Kainuuseen?

Atte [00:03:06]: No joo, voi sanoa oikeastaan noista alueista, että siellä missä ei ole yliopistoa, niin siellä on aika lähellä Kainuuta nuo korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuudet. Että niissä ei kovin suuria eroja ole, mutta sitten alueilla, missä yliopisto on, niin alkaa sitten olemaan muutama prosenttiyksikkö suurempi korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus. Eniten Uudellamaalla on korkea-asteen tutkinnon suorittaneita, mutta sitten taas toisaalta käänköpuolena Uudellamaalla esimerkiksi on se, että siellä on perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneita vähiten. Eri alueilla on vähän tämmöisiä erilaisia profiileja.

Veera [00:03:37]: Kajaanin ammattikorkeakoulun opiskelijoista suurin osa tulee Kainuun ulkopuolelta. Mikko, vaikuttaako tämä Kainuun koulutusrakenteeseen?

Mikko [00:03:45]: Kyllä se vaikuttaa ja jos ajatellaan, että tällä hetkellä noin 80 prosenttia meidän opiskelijoista tulee eri puolilta Suomea, Kainuun ulkopuolelta, niin se tarkoittaa sitä, että aika moni tuntee huonosti Kainuun ennen opintojaan. Ja se toki vaikuttaa siihen, että minkälaisia ratkaisuja pitää aina miettiä. Mutta ylipäätään valmistuneista noin 50–60 prosenttia sijoittuu Kainuuseen sitten, kun ovat valmistuneet. Ja sitten edelleenkin, jos katsotaan muutaman vuoden päästä, niin sekin luku on hyvin korkea. Toki alojen välillä on vähän eroja.

Veera [00:04:23]: Osaatko sanoa, mistä johtuu, että noin suuri osa tulee Kainuun ulkopuolelta opiskelijoista? Johtuuko siitä, että on niin paljon paikkoja auki, että mahtuu muualtakin, vai?

Mikko [00:04:34]: No se on varmaan yksi syy. Mutta sitten toinen syy on, että on tiettyjä koulutusaloja, joissa koulutuksen tarjontaa ei ole kovin monessa maakunnassa. Ja esimerkiksi peliala tai liikunnanohjaajat tulee hyvin hyvin laajalta alueelta, ja se johtuu osittain kyllä ihan siitäkin.

Veera [00:04:50]: Entä miten KAMKin opiskelijat ylipäätään työllistyy sitten valmistumisen jälkeen?

Mikko [00:04:55]: Kyllähän tällä hetkellä on ollut jo pidemmän aikaa sellaiset työntekijöiden ja opiskelijoiden tai valmistuvien markkinat, eli varsin hyvin, se on siellä 80–90 prosentin luokkaa. Toki taas alojen välillä on eroja.

Veera [00:05:07]: Joo. Osaatko sanoa vaikka esimerkin noista aloista, että mille työllistyy paremmin tai mille on vähän hankalampaa?

Mikko [00:05:14]: No ei varmaan kenellekään ole yllätys, että sairaanhoitajien työllistymisaste on hyvin hyvin korkea. Sitten on tietenkin nämä alat, joilla vaihtelee markkinatilanne, niin siellä sitten on pienempi se työllistymisaste. Ja yrittäjyys voi olla yleisempää.

Veera [00:05:30]: Tilastojen valossa voidaan todeta, että kouluttautuneisuudella tosiaan on suuri vaikutus henkilön työllistymisen todennäköisyyteen sekä Kainuussa että koko maassa. Haluaisitteko vielä avata lisää tätä tilannetta, että miksi näin?

Atte [00:05:43]: Jos esimerkiksi ottaa työllisyysasteen, niin ylemmän korkeakouluasteen tai tutkijakoulutusasteen suorittaneilla Kainuussa vuonna 2020 työllisyysaste oli 90 prosenttia. Ja siitä jos menee vähän alemmas, eli alin korkea-aste tai alempi korkeakouluaste, niin siellä se on seitsemän prosenttiyksikköä matalampi, 83 prosenttia. Sitten taas toisella asteella 68 prosenttia, eli siinä on sitten jo 15 prosenttiyksikön ero. Mutta se ihan radikaali muutos, että pelkän perusasteen käyneillä työllisyysaste on 36 prosenttia, eli siinä on ihan todella merkittävä ero. Ja ei perusasteen koulutuksella nykyään enää pärjää työelämässä, eli koulutus on todella tärkeää, on se sitten toisen asteen koulutus tai ylempi koulutus. Että kyllä kouluttautuminen kannattaa.

Veera [00:06:30]: Mihin suuntaan tämä tilanne on kehittymässä ja miksi? Miksi juuri koulutetut työllistyvät?

Atte [00:06:37]: Niin kuin sanoin, niin työelämä on muuttunut viimeisen parin-kolmenkymmenen vuoden aikana varmasti siten, että perusaste ei vain riitä. Se kertoo monesti muistakin asioista, esimerkiksi digitalisaatiotaidoista ja tämmöisistä, että ne on sitten puutteellisia. Ja työnantajat vaan odottaa sitä koulutusta nykyään. Melkein voi sanoa, että työssä kuin työssä pitää olla jonkunnäköinen koulutus, että se työllistyminen on mahdollista. Työikäisten koulutustaso on parantunut Kainuussa jo pitkään, että vielä vuonna 2000 vain 65 prosentilla oli toisen asteen tutkinto tai ylempi tutkinto. Mutta nyt sitten 2020 se oli jo 82 prosenttia, eli ihan selkeästi myös työikäisten koulutustaso on parantunut ja se on positiivista. Että kyllä nykyään sitä vaaditaan.

Mikko [00:07:25]: Ja voisi ajatella sitä, että työmarkkinat on myöskin muuttunut sen kaltaisesti, että on hyvin vähän tehtäviä, joissa pärjää ilman koulutusta. Se, että koulutuksen on suorittanut, kertoo semmoisesta määränpäähakuisuudesta ja siitä, että pystyy viemään asioita eteenpäin. Ja se on sitten vahva signaali työnantajille ja se näkyy kyllä hyvin vahvasti tässä tilanteessa.

Veera [00:07:46]: Millaisia haasteita kouluttautuneisuuteen liittyen koko maassa ja erityisesti Kainuussa on?

Atte [00:07:53]: No ehkä voisin nostaa tässä tuon kohtaanto-ongelman. Kainuussahan, vaikka työttömyysaste on pienentynyt jo pitkään, niin täällä on kuitenkin edelleen noin 3000

työtöntä. Ja samaan aikaan työpaikkoja on tosi paljon tarjolla, oikeastaan ennätysmäärä työpaikkoja on ollut nyt viime vuodesta lähtien. Se johtuu siitä, että työmarkkinoilla on samanaikaisesti työnhakijoita ja avoimia työpaikkoja, eikä ne kohta toisiaan. Ja siinä taas on monia syitä taustalla, että esimerkiksi työ voi olla syrjässä tai voi olla osa-aikatyötä, kannustinloukkuja. Mutta sitten voi olla myös terveysrajoitteita työnhakijoilla ja omassa ammatissa ei sen takia pystytä työllistymään. Ja esimerkiksi myös työnantajien rekrytointiosaamisessa on paljon parannettavaa ja siihenkin pitää työnantajien kyllä panostaa. Mutta kun katsoo noita eri tutkimuksia, niin kyllä selkeästi se tärkein syy siinä kohtaanto-ongelmassa on, että työnhakijoiden osaaminen ei vastaa työnantajien oletuksia. Eli on vanhentunut osaamista ja ei ole paljon oman alan työkokemusta, tai siitä voi olla kauan, kun on viimeksi oltu omalla alalla töissä. Koulutus voi olla vanhentunut tai sitten se voi alalta, missä ei vaan töitä ole niin paljoa. Siellä on monia asioita taustalla ja kohtaanto-ongelma on kyllä Kainuun kannalta hyvinkin merkittävä, ja jälleen se koulutus on siinä se avainasema, että omasta osaamisesta pitää pystyä pitämään huolta. Jos on vaikka perusasteen koulutuksen vaan käynyt, niin pitää kyllä mennä johonkin kouluun ja opiskelemaan itselleen ammattia, että sitä kautta se työllistyminen on mahdollista.

Veera [00:09:17]: Entä näkyvätkö nämä haasteet Kajaanin ammattikorkeakoulun toiminnassa?

Mikko [00:09:22]: Ehkä tietyllä tavalla esimerkiksi siinä, että opiskelijoiden keski-ikä on noussut. Eli tavallaan juuri noista syistä, mitä Atte tuossa nosti esille, niin sitä haetaan vähän myöhemmin koulutukseen ja sitten on aika paljon ihmisiä, jotka suorittavat myöskin toista tutkintoa. Ja se kyllä näkyy ihan selkeästi noissa tilastoissakin.

Veera [00:09:43]: Miten näihin haasteisiin pyritään vastaamaan? Millaisia esimerkiksi toimia ja ratkaisuja Kainuussa vaaditaan ja millaisilla toimilla kouluttautuneisuutta pyritään lisäämään entisestään?

Atte [00:09:53]: No, TE-palveluitahan on paljon hyviä, millä pystytään siihenkin vastaamaan, eli työnantajille on tarjolla rekrykoulutusta ja täsmäkoulutusta, millä pystyy kouluttamaan joko uusia työntekijöitä tai sitä omaa olemassaolevaa henkilöstöä. Tietysti työvoimakoulutus on merkittävä TE-palvelu, millä koulutetaan paljon työnhakijoita. Ja myös esimerkiksi oppisopimuskoulutus on hyvinkin merkittävä palvelu, millä sitten pystytään kouluttamaan työntekijöitä, ja tietysti opiskelijat pystyvät parantamaan sitä omaa osaamistaan ja opiskelemaan itselleen sen tutkinnon. Ehkä jos katsoo laajemmin, niin tuo toisen asteen oppivelvollisuus ja maksuttomuus oli tosi positiivinen uudistus, ja siitä huolimatta kuitenkin pitää todeta, että oppimisvaikeudet ja elämänhallinnan ongelmat on semmoisia, että eihän niitä oppivelvollisuudella ratkaista. Myös korona-aika on ollut tietysti tosi haastavaa, että siihen tukeen opiskeluiden aikana pitää minun mielestäni panostaa vielä enemmän, mitä

tähän mennessä on panostettu. Vaikka siihen on kyllä kiinnitetty enemmän huomiota kuin aikaisemmin, niin kuitenkin edelleen pitää panostaa siihen oppimisvaikeuksista kärsivien tukeen.

Veera [00:11:01]: Entä Mikko, mitä ajatuksia?

Mikko [00:11:03]: Ehkä nostaisin tällaisen näkökulman siihen, että tavallaan kohtaantongelmaan liittyy sekin, että toimialat muuttuvat. Jotkut taantuu ja jotkut kasvaa, että tämän koulutusratkaisun ja koulutustarjonnan pitää elää siinä mukana. Eli että on sen tyyppistä koulutusta, jolle on tavallaan kysyntää työmarkkinoilla. Ja tästä minun mielestäni hyvä esimerkki on sosionomikoulutus, joka alkoi tuolla meillä pitkällisen hakuprosessin jälkeen reilu vuosi sitten. Ensimmäisenä vuonna siihen oli yli 800 hakijaa 40 paikkaan. Siinä oli suuri kysyntä ollut näille osaajille ja hyvin samanlaisissa merkeissä tämäkin vuosi on jatkunut.

Atte [00:11:41]: Minä ehkä vielä voisin myös nostaa sen, että ihmisiä pitäisi pystyä kouluttamaan semmoisille aloille nimenomaan, missä niitä töitä on, ja mitkä ei välttämättä ole niin trendikkäitä. Esimerkiksi siivousala ja metalliala, metsäala, mitkä ei välttämättä nuoria aina kiinnosta niin paljoa kuin monet muut alat. Mutta niissä on nimenomaan paljon töitä, ja varmasti moni niistä kiinnostuisi, jos esimerkiksi niiden markkinointia pystyttäisiin parantamaan ja saataisiin nuoria kiinnostumaan näistäkin aloista sitä kautta enemmän.

Mikko [00:12:06]: Tuohon voisin jatkaa vielä, että mielenkiintoinen tilanne on keväällä minun mielestäni, tulee tuon yhteishaun tulokset. Ja sitten tulee samoihin aikoihin työmarkkinakatsaus, jossa katsotaan millä aloilla on tarpeita. Niin ne on aika eriä, mihin nuoret haluaa, ja sitten toisaalta mihin tarvitaan. Eli siinä tarvitaan juuri tuota, mitä Attekin nosti esille, että ne alat, joissa on vaikeuksia saada niitä osaajia, niin ne tekee toimia, että se on houkuttelevaa myöskin nuorille.

Veera [00:12:33]: Miten sitten esimerkiksi työtön tai opiskelija tai työntekijä voisi itse vaikuttaa omaan tilanteeseensa?

Atte [00:12:41]: No kyllä meidän kaikkien pitää pitää huolta siitä omasta osaamisesta, että jatkuva oppiminen on erittäin tärkeää nykypäivän työelämässä. Mutta sitten kyllä etenkin nämä perusasteen koulutuksen varassa olevat tai pitkään työttömänä olleet, niin kyllä heidän kannattaa ehdottomasti miettiä oman osaamisen kehittämistä ja ammatin opiskelua. Jos se oman osaamisen kehittäminen kiinnostaa, niin kannattaa olla oppilaitoksiin yhteyksissä, ja TE-toimistosta tai kuntakokeilusta saa kyllä paljon neuvoja, eli kannattaa kyllä

myös sinne olla yhteyksissä. Ja netistä löytyy paljon tietoa, esimerkiksi ammattibarometri on semmoinen, mistä voi myös katsoa tietoja, että missä ammateissa niitä töitä on. Ja myös ForeAmmatti auttaa näiden asioiden etsimisessä hyvinkin paljon. Että ehkä tällaisia vinkkejä minä antaisin työnhakijoille.

Veera [00:13:28]: Entä sitten työnantaja? Tuossa aiemmin mainitsitte siitä, että ei ole pelkästään tavallaan työnhakijan vastuulla miettiä sitä omaa osaamista, että miten työnantajanäkökulmasta tämä tilanne sitten elää?

Atte [00:13:40]: No joo, kyllä nimenomaan, jos yksinkertaisesti hakijoita ei sillä omalla alalla ole, niin kyllähän silloin pitää ruveta miettimään, että miten niitä voitaisiin tänne löytää. Onko se sitten kouluttamalla täällä jo olevia tekijöitä tai onko se rekrytoimalla ulkomailta, se on aina jokaisella työnantajalla päätettävissä. Mutta kyllä niitä ratkaisuita kannattaa miettiä, eikä vain odottaa sitä, että jostain niitä työnhakijoita löytyisi. Kainuussa on vähenevä väestö, niitä ei vaan monille aloille ole tarpeeksi täällä. Että sitten jollain tavalla niitä hakijoita ja työntekijöitä pitää löytää. Ja minun mielestäni koulutus ja maahanmuutto on siinä hyvin tärkeitä tekijöitä.

Veera [00:14:13]: Eli tässä mainitsitkin, että Kainuussa asukasmäärä vähenee, niin onko jotain muita erityistarpeita tai -piirteitä, joita Kainuussa ehkä pitäisi tässä asiassa huomioida?

Atte [00:14:27]: Joo, se vähenevä väestö on hyvin merkittävä trendi, ja yksi Kainuun suurimmista ongelmista. Kohtaanto-ongelma on täällä hyvinkin vaikea. Ja ehkä sitten se, että nimenomaan ihmisten pitää pystyä parantamaan sitä osaamista jatkuvasti oman työuran aikana, että ei käy silleen, että osaaminen pikkuhiljaa vanhenee ja jäähdään työttömäksi. Sitten se helposti johtaa pitkäaikaistyöttömyyteen.

Veera [00:14:51]: Eli semmoinen kauaskatsoisuus tavallaan. Millainen rooli Kajaanin ammattikorkeakoululla ja muilla oppilaitoksilla on Kainuun tulevaisuuden kannalta?

Mikko [00:15:00]: Näkisin, että hyvinkin suuri rooli, ja välillä se tuntuu melkoiselta vastuultakin, koska koulutushan on tulevaisuutta. Ja ilman sitä alueen tulevaisuuden mahdollisuudet on huomattavasti vähäisempiä niin nuorille kuin töissä oleville. Eli siihen täytyy pystyä vastaamaan ja se vaatii sitä, että muokataan koulutustarjontaa sellaiseksi, että se vastaa tilannetta. Ja sitten toisaalta kehitetään myöskin niitä tapoja, miten opetusta toteutetaan, että se on joustavaa ja tarpeen mukaista niille, jotka siellä koulutuksessa on. Ja toki tähän on paljon panostettu eri kouluasteilla, että on kehitetty tällaisia joustavia

opintomalleja. Että ei yksistään se, vaikka ammattikorkeakoulun osalta, että hae tutkintoa tekemään. Siellä on avoin ammattikorkeakoulu ja tämäläisiä ratkaisuja, että voi tulla tekemään pienempiä osia siitä tutkinnosta ja sitä kautta hakea se tarvittava osaaminen ilman, että tarvitsee sitä koko kolmea ja puolta vuotta viettää siellä meillä. Vaikka ei sekään huono ratkaisu ole!

Veera [00:16:08]: Kiitos vielä teille molemmille, että pääsitte meille vieraaksi.

Atte [00:16:12]: Kiitos.

Mikko [00:16:13]: Kiitoksia.

Veera [00:16:14]: Tiivistäisittekö vielä ihan lyhyesti, että mistä kannattaa etsiä, jos haluaa tietää tästä aiheesta lisää.

Atte [00:16:20]: No minähän tuossa jo mainitsinkin, ammattibarometri on hyvä. Sieltä voi katsoa niitä, että missä ammateissa on töitä ja millä alueilla, jos harkitsee sitä opiskelua. ForeAmmattia kannattaa katsoa, siellä voi tutkia, minkälaisiin ammatteihin oma osaaminen sopii ja miten omaa osaamista kannattaa päivittää. Ja sitten voisin sanoa esimerkiksi työllisyyskatsauksen, siellä pystyy seuraamaan, että millä aloilla on töitä Kainuussa ja miten työttömyys on kehittynyt, erilaisia trendejä. Ja nimenomaan myös koulutusasteista siellä löytyy, että miten eri koulutusasteilla ollaan työttömänä. TE-palveluista, TE-palveluitten nettisivuilta löytyy paljon, ja meikäläisen Twitteristäkin kannattaa katsoa, että siellä löytyy paljon erilaista asiaa.

Veera [00:17:03]: Joo.

Mikko [00:17:03]: Joo, tämän koulutuksen, opintotarjonnan osalta niin tietenkin opintopolku.fi on sellainen, jossa on hyvin kattavasti sitä tarjolla, että mitä on koko maassa. Ja tietenkin täältä Kainuusta, niin ei pidä unohtaa Kajaanin ammattikorkeakoulun tai Kainuun ammattiopiston tarjontaa, että ollaan kuitenkin ne merkittävimmät koulutuksen tarjoajat alueella. Ja siellä on kyllä hyvin hyvin paljon dataa siitä, että mitä voi opiskella ja mitä voi tehdä oman tulevaisuuden rakentamisen eteen.

Veera [00:17:31]: Kiitos. Tästä on hyvä kuulijan lähteä googlailemaan. Ensi jaksossa pureudutaan tarkemmin jatkuvan oppimisen ja elinikäisen ohjaamisen teemoihin, eli juuri

siihen kuinka työntekijä voi pitää huolta omasta osaamisestaan koko uransa ajan. Pysy siis kuulolla! [Musiikkia. 00:17:46] Kiitos, että kuuntelit tämän jakson. Minä olen Veera Niutanen ja tämä on Kainuun ELY-keskuksen KAI-pod. [Musiikkia. 00:17:56]